ANUL IV No. 8—9 LEI 6 EXEMPLARUL SEPTEMBRE—OCTOMBRE 1935

CUGET MOLDOVENESC

Foaie lunară a Societăţii Culturale Naţionale „GEORGE ENESCU", Bălţi Str. Ion Creangă 11
Director: MARC VĂLUŢĂ Primredactor: PETRU STATI Administrator: MIHAIL HORN

RUGA

Din ţărna ce mă arde şi mă doare,
Când paşii mei îmi duc osânda grea,
Fă-mi, Doamne, bucurie şi fă-mi soare,
Să nu mai văd nimic în urma mea.

Şi vântul, dac'o fi să rupă norii
Şi trăsnetele-or sgudui văzduhul,
Ridică-mă din clocotul vâltorii
Şi lasă-mă la Tine să-mi dau duhul.

Imprăştie-mă, Doamne, plâns şi trudă
In lumea cu pământul blestemat,
Să gust veninul şi durerea crudă,
Dar viaţa mi-o desleagă din păcat.

Nu vreau să cânt aici, ci lângă Tine,
Căci gândul meu acolo este dus,
Şi sufletul ce tremură în mine,
Demult lângă picioare ţi l-am pus.

A. G. DELAFÂNTÂNELE

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII IAŞI
M14 7 FEB. 1936

CUVINTE DESPRE IDEAL

Problema idealului preocupă cugetarea umană încă din cele mai vechi timpuri, când încercările de filosofare sistematizată duseseră la acea admirabilă înflorire metafizică din Grecia. Cu intensitate deosebită este pusă depe atunci de însufleţitorul Academiei, de Platon, poate cea mai înaltă culme a filosofiei greceşti.

Platon concepuse în afară de lumea aceasta a aparenţelor o lume a prototipurilor, o lume ideală de sine stătătoare, perfectă şi singură reală. Realitatea pe care o constatăm prin simţuri e o umbră, un vis palid şi amăgitor, din care nu ne putem trezi decât printr'un efort raţional suprem, printr'un proces dialectic raţional. Rostul nostru nu este a pândi umbrele succedându-se pe pereţii cavernei, în care suntem închişi prin decăderea spiritului nostru, ci a ne întoarce cu faţa spre sursa luminoasă a lumii ideale.

Idealul pentru filosofii Greciei antice era ceva suprasensibil, făcea parte din altă lume căreia nu-i mai aparţinem, dar a cărei amintire o păstrăm în sufletul nostru (doar aşa numai se poate explica pasiunea intensă pentru ideal). De unde ne vine imperios acel trebue? Cine ne-a sădit în suflet acea dragoste pentru o lume pe care n'am trăit-o niciodată, dar pe care o dorim, spre care tindem chiar cu sacrificiul vieţii noastre?

De ce nemulţumirea cu ceeace este şi veşnica năzuinţă spre ceeace nu este încă şi nici n'a fost vreodată? Şi e un lucru aproape absurd: ceeace este nu există decât în virtute, în funcţie de aceea ce nu este încă. Raţiunea prezentului este viitorul. Aici e toată enigma existenţii noastre, aici stă tot miracolul distanţării noastre de lumea materială, sensibilă. Lumea materială este împinsă din urmă, iar noi suntem atraşi de dinainte; explicaţia fenomenelor sufleteşti este şi în urma lor, dar mai ales înaintea lor.

Trecuseră peste 20 de secole dela Platon, când marele Kant reia problema legii morale, o scoate din lumea cauzalităţii, a necesităţii sensibile şi o plasează într'o altă lume, lumea libertăţii inteligibile. De unde ne vine acel imperativ categoric? Cine comandă actele noastre morale? O fiinţă în sine, o fiinţă liberă pe care n'o putem explica, resemnându-se doar a o gândi numai.

Suntem oare atât de departe astăzi de aceşti mari filosofi? Soluţia problemei este oare astăzi atât de schimbată?—Şi da şi nu. E diferită întrucât idealul nu este creaţia unei alte lumi, ordinul moral nu este ordinul unei fiinţe supranaturale şi inteligibile, ci idealul este o funcţie socială, un fenomen social. Lumea suprasensibilă de mai înainte a devenit o societate.

Soluţia nu este atât de modificată privitor la procesul realizării unui ideal. Noi creem veşnic, noi ne făurim pe noi înşine, dar—şi aceasta este esenţial—noi nu ne construim individual, ci colectiv, în mod armonic, în societate şi prin societate. Într'un cuvânt, societatea creează idealul şi tot societatea se construeşte pe sine conform idealului conceput. E numai un mod de a vorbi când afirm că societatea creează idealul, căci individul îl făureşte, dar nu orice individ şi nu orice ideal. Idealul este conceput numai de acele personalităţi alese care au putut sintetiza în sufletul lor aspiraţiile unei societăţi, ale unui neam. Acele caractere care au putut pătrunde adânc în sufletul societăţii în care trăiau şi au reuşit să aducă în lumina conştiinţei lor aceea ce adăsta în adâncurile întunecoase ale mulţimii, acei care au înţeles strigătele surde de mai bine, ce chinuiau inconştientul adânc al maselor, marile genii, marii eroi sunt plăsmuitorii idealurilor. Dar care dintre idealuri iau fiinţă? Care din aceste formaţiuni suprastructurale iesă triumfătoare din luptă şi înfige adânc în sufletul social drapelul ei victorios?

Numai acele idealuri, cari sunt conforme direcţiei, planului de evoluţie, necesităţilor inconştiente, dar vitale, ale acelei societăţi. „Idealul—spune Milliaud—nu este un scop: scopul este a trăi; nu este un principiu abstract şi vid; nu este o agitaţie fără regulă; idealul este o funcţie".

Dar care este importanţa idealului?—Este uşor de înţeles. Idealul dă o unitate de direcţie şi de aspiraţie, concentrează eforturile, stimulează energiile, ne trezeşte din somnul în care ne atrage repetiţia, automatismul, mecanicul.

Legea idealului este opusă legii materiei; una este urcuşul, ascensiunea, alta e coborîşul, descinderea Dar de aici nu trebuie să deducem că el este opus materiei. O aspiraţie idealistă izbuteşte numai atunci când respectă legile materiei. Viaţa, cum zice Bergson, e insinuantă, ea se insinuează în materie şi se serveşte de ea. Aceasta este un idealism activ, sănătos. Materia în ordinea socială este tradiţia şi adevăratul idealism este acela care respectă trecutul, tradiţia. Experienţa catastrofală a Ruşilor ne-a pus în evidenţă acest adevăr şi ne-a arătat toată primejdia unui idealism visător, pasiv, ireal. Un idealism activ, real, energetic necesită deci o adâncă intuiţie şi o formidabilă energie.

Dacă din punct de vedere social idealul dă o singură direcţie eforturilor individuale multiple, din punct de vedere individual el este acela care formează o personalitate, un caracter, căci el concentrează tendinţele incoerente, armonizează şi unifică tendinţe nenumărate, aducând ordine în haos, lumină în întuneric.

Dacă însă o societate care nu mai are caractere este o societate care se disolvă, o societate care nu poate apăra idealul său şi nici plăsmui unul nou, este o societate sfârşită. O societate care înmormântează

propriul ei ideal, își cântă sie-și prohodul. Caracterul implică unitate și stabilitate. Această unitate și stabilitate o dă caracterului idealul, un ideal trăit cu entuziasm și realizat cu perseverență și fermitate. Idealul nefiind exterior nouă decât atât timp cât numai îl concepem și devenind noi îndată ce facem un efort de a ne ridica până la el, activitatea noastră prin străduința ei de a ne depăși, apare ca o activitate prin excelență idealistă și perfecționarea noastră prin definiție ideală.

Câteva concluzii se desprind din aceste constatări sumare: Idealul nu este nici iluzie frumoasă, nici fantezie periculoasă, nici poezie seducătoare, nici instrument de prosperare a egoismului, idealul este o funcție socială, este o realitate certă, evidentă, eficace, o realitate dintr'un punct de vedere și mai bogată, decât cea actualizată și înfăptuită, căci el este izvorul realității. Realitatea idealului este o realitate psihic—socială, o realitate dinamică și fecundă.

Vasile Pavelco

Idei și înfăptuiri în lumina creștinismului

Un cugetător francez contemporan scrie: „Religia trebuie să fie viață, nu un automatism de ritualuri și gesturi magice".

Intr'adevăr, viața individuală și colectivă de după războiu, cu caracterul ei de rapiditate provocă legitime îngrijorări. Creștinismul de suprafață pe care îl trăește Europa de azi cere o pătrundere a principiilor pedagogiei creștine, desprinse din cunoașterea adâncă a sufletului Evangheliei. Școala apostolilor și a altor veacuri a format caractere creștine nu atât prin instrucție religioasă cât prin educație creștină. E departe dela cunoaștere spiritului lui Isus până la iubirea lui și la aplicarea lui practică.

Mai mult decât orice energie spirituală, sentimentul religios are nevoie de a fi luminat, purificat și evanghelizat, deaceea omul trebue pus în fața adevărului religios, cel mai favorabil îmbogățirii sufletului, căci altfel se va pierde sub îngrădiri, care opresc căile desăvârșirii spirituale. Suntem creștini fără a fi creștini, nu avem sufletul plin de realizări spontane, izvorite din convingeri și înfăptuiri ce domină sgura amărăciunilor și întunecimile de destin. Convingerea presupune un adevăr interior, aflat prin intuiție, prin trăire proprie. La ce servește să fii religios, dacă nu ești creștin, dacă n'ai o disciplină personală?

Căi, adevăruri și vieți sunt multe. Cât va fi lumea și întotdeauna, omul s'a întrebat și se va întreba: „Ce este adevărul?" Pentru toată lumea de totdeauna și în numele ei, Pilat întreabă: „Ce este adevărul?"

Intelectualitatea de azi ca și Pilat n'așteaptă răspunsul. Adevărul lui Pilat erau raporturile dintre el și Cezarul, după cum adevărurile noastre sunt raporturile noastre cu lumea din afară.

Religia e manifestarea colectivă a idealului uman în dorința de a ajunge fericirea pe care o crede în identitatea cu idealul etern—cu Dumnezeu.

Predicatorul Lacordaire vorbind despre Divinitate zice: „Dumnezeu este pe de o parte lucrul cel mai clar, pe de altă parte lucru cel mai nepătruns. De această idee se leagă pe de o parte: iubirea morală, pacea, pe de alta eternitatea, infinitul.—Cei mai mulți înțeleg religia după impresiile venite din exterior și răsfrânte în eul lor; ei își croesc religia după viață și nu viața după religie. Credința omului simplu nu cadrează cu învățătura creștină, deaceea e furată de orice vânt al sectelor și neputincioasă de a pricepe adâncul și nu forma. Atenția lor se îndreaptă spre rit, care e natural, când devine o necesitate sufletească, o prelungire în afară a emoției, aceasta cerând o descărcare, un act de adorație, închinare. Credință e oare aceea când simți că iertarea unui păcat e numai în săvârșirea ritului fără participarea eului? Pentru această categorie ritul constitue un scop, deci poate fi părăsit, când se dovedește că nu-i eficace.

Religia fără interiorizare satisface liniștea conștiinței, nevoia de sprijin în fața morții, a vieții, ce o are omul temător de singurătate, spre deosebire de creștinii din primele timpuri, cari se duceau cântând spre moarte și suferință.

Creștinismul se bazează pe ce este trăit. Ținta supremă spre care au năzuit toate religiunile lumii, a fost transportarea divinului de din afara lucrurilor în interiorul lor, din cer în sufletul omenesc. Ținta o atinge creștinismul: „Anima naturaliter christiana est", spune Tertulian. Omul, care și-a purificat viața, refăcându-și conștiința ca să ajungă la mântuire, în creștinism prinde a deveni fiu a lui Dumnezeu.

Credința numai în rit e formă și paradă contra căreia s'a ridicat Isus. Pe măsură ce Evanghelia va pătrunde sub forma ei spirituală, va aduce tărie și curățire sufletească, căci toată valoarea ce-o caută omul, o poate găsi în el însuși.

Perspectiva veșniciei, a absolutului caracterizează atitudinea de viață a omului de azi, legănat între extreme. El vrea să vadă în fiece fapt elementul absolut, esențial, permanent. Oamenii din vremea noastră au conștiința prezenței morții, care a adâncit sensul vieții și i-a făcut să-și îndrepte privirile spre veșnic, pentru a găsi o siguranță. Un filozof contimporan: *Martin Kleidegger* a definit viața ca: „o goană către moarte". E semnificativă pentru viziunea vremii noastre teoria fenomenologică a lui *Husserl*, care propune ca obiect al filozofiei—studiul esenței ideiei, proiectată pe linia principală—caracteristică artei de azi. O evanghelizare s'ar putea face, folosindu-ne de

această tendință către o viață interioară, care în tumultul ei nestatornic cere să fie organizată.

Ispitiți de rațiune, am înlăturat religia în care am crescut, alcătuindu-ne o vedere proprie asupra lumii și a vieții. Prezența misterului dincolo de rațiune arunca neliniști în golul din adânc și atunci a venit îndoiala. Omul complicat de azi—nestatornic ca vântul sub mirajul aparențelor, ne-a adus ofranda deziluziilor în legăturile sufletești. Indoiala în totul n'a fost sterilă, a deschis porțile credinței și creației. Literatura de azi se caută pe sine cufundându-și simțurile în rădăcinele vieții. Omul—scriitor de azi nu scriitorul—om de ieri, afirmă un critic—scrutează rostul lumii. Desgustul de viață, îndoiala sunt foarte curente azi în sufletul omului plin de contraziceri ca și Hamlet al lui Sakespeare. El cere ca Brand al lui Ibsen „tot ori nimic", formulă prin care ajunge învins, obosit.

Perfecționarea omului a rămas în urma perfecționării lucrurilor. Psihologia tineretului de azi e a omului dezechilibrat, la hotarul a două lumi cu spiritul extremist. Pulsul lui e iuțit de neliniști, biciuit de enigme. Prima senzație a acestui tineret a fost taina morții deslănțuită de războiu, care i-a dat un simț realist pe de o parte și înclinare către un sens metafizic al existenței pe de altă parte. Creștinismul și ateismul sunt descătușările vieții contimporane. E timpul să adoptăm politica de selecționare a valorilor durabile, constructive, cari aduc credința că omul e creat să încerce imposibilul.

Tinerimea a înțeles întotdeauna însemnătatea bisericii strămbune. Mai ales înainte de războiu, biserica a comprimat misticismul național. Astăzi e și o pârghie în sbuciumul vieții Noi culegem roadele rațiunii, care a fost principiul de conducere a secolului trecut. Viața are un fond misterios, ne spune d. Nichifor Crainic și Dumnezeu e în noi, fiindcă e deasupra noastră, precum și focul e în miezul pământului, fiindcă s'a rupt odinioară din focul ceresc al soarelui.

Idealul modern este și trebue să fie creștin. Se dau mai multe soluții crizei actuale, creștinismul dă una singură: pacea spirituală, iubirea „Dragostea nu încetează niciodată" (1 Cor. XIII, 4-8).

D, *Prof. Petrovici* dă următoarea caracterizare religiei. „Religia este afirmarea anticipată. cu mult anticipată a marilor realizări viitoare ale omenirii. Ea anticipează și e mai chemată decât alte instituții să contribuie la grăbirea acestor realizări.

Singurele căi prin care omul poate să se apropie de Dumnezeu e iubirea și creația. Opera de artă cu tendința ei spre absolut îi îngăduie omului o apropiere de Dumnezeu prin trecerea dincolo de sine. Atât arta cât și religia, spune *Bergson*, presupun o viziune cosmică și tind spre absolut. Creația corespunde în domeniul religiei revelației și sunt culmi, unde omul găsește absolutul. Arta e expresie, religia e trăire.

Idealul științei și a culturii ca și a religiei e o aspirație nesăturată către adevăr. Dragostea de știință, de artă ca și religia desvoltă iubirea umană și iubirea prin natura ei e creatoare, căci produce valori.

Berdeaev în „Noul creștinism" constată că „în lume n'a fost încă o epocă religioasă de creație. Până în prezent se cunosc două epoci religioase: Vechiul și Noul Testament. Lumea a trăit sub imperiul docilității religioase. Vechiul Testament e epoca legii și Noul Testament al răscumpărării. Taina vieții poate fi redusă numai la răscumpărarea păcatelor, din epocile mistice?

Scopul existenței umane e progresul creator. Prin creațiune omul exteriorizează puterea dumnezească sădită în el, căci fundamentul întregii culturi e tendința omului de a trece dincolo de lumea sensibilă, transfigurarea realității spre transcendent. Căutând granitul absolutului, omul se lovește de hotarele existenței, găsește în sentimentul religios al interpătrunderii cu cele veșnice o împăcare cu destinul și un legământ cu nemărginitul.

Nevoia de religie se simte. Pr. Gala Galaction constată că azi biblia e cetită cu mai multă pasiune ca oricând. Este un adevărat vade—mecum al omului, pelerin în călătoria sa prin timp. Ea trebuie cetită de toți cei ce trăiesc o adevărată viață și își iubesc neamul din care fac parte.

Creștinismul aducând reforma omului și învestmântându-l în atributul perfecțiunii, i-a dramatizat adâncurile, făcându-l fericit în mijlocul mizeriei.

Pestalozzi și azi Foerster și înainte de ei toți pedagogii mari și-au formulat principiile educației în învățătura lui Christ—cel mai mare pedagog al lumii pământești. Toată măreția lui Isus e în inima lui omenească, în puterea de transfert, în înțelegerea deplină a firii omenești și în iubirea largă, desăvârșită. Din punct de vedere pedagogic, Isus întrupează idealul educațiunii prin exemplul viu al apostolatului, al consecvenței între vorbă și faptă, al iubirii de oameni și în special de copii, ce întărește rostul venirii lui pe pământ:

„Lăsați copiii să vie la mine", din care Pestalozzi își face crezul său pedagogic. Blândețea și bunătatea sunt calități esențiale, fiindcă: „Nimic nu intră, până ce nu pornește din inimă".

A știut prin aceste calități să scoată la iveală stropul de bun simț, ce sălășluește în orice om și l-a făcut să-și scruteze adâncul sufletului, să-și găsească vini neispășite. „Mergeți și învățați popoarele!" a spus El ucenicilor săi și prin aceasta e întemeetorul educației umane generale.

Vorbește mulțimii mergând pe câmp ori pe munte, căci în șipotul pârâului, în svonul pădurii, în tăria cerului, El a auzit vocea Tatălui. Apostolii ne dau imaginea Lui în două cuvinte: El alerga făcând binele. Interese de jertfă și de resemnare se văd în toate momentele vieții Lui. Iubea și cunoștea prietenia; omul pe care-l învie—Lazăr—era prietenul său.

Simte iubirea de patrie: „Ierusalime, Ierusalime, zice El gândindu se la judecata. care amenință această cetate culpabilă; de câte ori am vrut să adun pe fii tăi, cum adună cloșca puii săi sub aripi, dar tu n'ai vrut".

Cu atâta tărie a urcat cu crucea drumul calvarului, unde batjocorit n'a putut urî. Care dintre noi n'a avut calvarul ori nu-l va avea și ar putea să-l suporte cu fruntea sus și cu sufletul plin de dragoste?..

Liniștea sufletului, întunecat de sbuciumul lumii, o vede Isus în izolare și meditare. El s'a folosit de contemplare și singurătate; atunci când simțea deziluzii; deaceea cutreeră lanurile de grâu, aduce mulțimea la poalele muntelui, înainte de a începe să vorbească se retrage pe o barcă spre largul mării.

Dacă iertarea, sacrificiul, bunătatea absolută, iubirea desăvârşită sunt atributele dumnezeirii, cine poate nega că Isus n'a fost Dumnezeu?

Apostolul Paul spune în Epistola către Romani V, 3, 4, : „Suferinţa aduce răbdare, răbdarea izbândă şi încercare, iar această izbândă nădejdea". Omul se naşte ca să sufere (Iov), prin suferinţă ajunge să se purifice, să se desăvârşească, să-şi înalţe sufletul, să se sfinţească—deci să se creştineze!

Mulţi au căutat să vadă în răbdare, în suferinţa predicată de creştinism o lacună, căci nu vedeau ideea de luptă pentru triumful cauzei drepte, dar atitudinea Mântuitorului contra abuzurilor, a fariseilor, cărturarilor a fost o luptă de desvelire a viţiilor sociale aşa cum reiesă din Cap. XXIII al Ev. Matei, pentru crearea unei noui mentalităţi, „unei noui omeniri". Este un dinamism de înaltă justiţie socială, ce transpiră din întreaga ideologie a prinprincipiilor evanghelice.

Spiritualitatea e fondată pe o intuiţie adâncă a sufletului întreg. Ea cere individului sacrificiul vieţii şi al personalităţii, spre a le face mai vii. Preceptul evanghelic spune clar: „Cel ce va voi să-şi mântue viaţa o va pierde, dar cel ce-şi va da viaţa o va face într'adevăr vie. Ideea acestui sacrificiu şi lărgirea lui în domeniul naţional câştigă semnificaţii în concret. Idealismul e în sacrificiul voluntar al individului, opera cea mai personală e acea care oglindeşte cea mai mare abnegaţie şi de asemeni cea mai profund naţională e şi cea mai omenească. Creştinismul formulează ideea de „umanitate" el recunoaşte dreptul de viaţă a naţiunii, ce nu distruge armonia, cultura umană. (Fer. Augustin „De civitate dei).

Christos nu ne-a făgăduit împărăţia cerului în afară de noi. El ne învaţă răspicat: „Inpărăţia cerească e înlăuntrul vostru". De puterea sufletului şi de înfăptuirile lui vorbeşte toată învăţătura superioară a religiilor şi în înfăptuiri ce rămân, stă puterea lui nemuritoare. Creştinismul a început prin sacrificiu şi s'a întins în lume numai prin sacrificii. Biblia nu glorifică pe omul forte, ce cucereşte cetăţi, ci pe acela în adevăr tare, care se învinge pe el însuşi. „Nu vă temeţi de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu vi-l pot ucide". Pe cei săraci i-a mângâiat Isus, deschizându-le calea spre bogăţia lumii sufleteşti, ce nu are sfârşit.

Spre deosebire de iudaism, creştinismul are o morală unitară şi universală ca şi budismul. Ea însă fericeşte pe cei săraci şi mângâie pe cei ce plâng, afirmând viaţa cea adevărată, rezultanta luptelor de conştiinţă. Budismul e o religie panteistă a suferinţii, a trecerii în neant prin negaţia vieţii. Ea a dat naştere castelor cu repulziunea ce o au unele faţă de altele. D. prof. *Andrei* în „Mişcările naţionaliste din India" ni-l descrie pe Gandhi, coborît în durerea fraţilor săi, cu o doctrină spiritualistă asemănătoare cu cea creştină. Devine astfel un reformator religios. Religia a fost calea care a adus în India o revoluţie socială şi naţională, unificând populaţia, făcând apologia suferinţii, iubirii infinite de oameni, condamnarea forţei.

In concepţia budistă, cunoştinţa duce la iubire. In filosofia greacă, omul se ridică prin iubire la Dumnezeu, care n'are sentiment, nu iubeşte pe oameni. In creştinism iubirea are prioritate faţă de cunoştinţă, căci iubirea poate duce spre cunoştinţă. Dumnezeu a creat lumea din iubire, o salvează prin iubire, iar omul trăieşte tot prin iubire, spune Tolstoi.

Creştinismul a afirmat valoarea muncii şi a puterii ei creatoare, a îndepărtat conflictele de clasă şi dispreţul făpturii umane. Creştinismul e considerat drept cea mai mare revoluţie ce a cunoscut-o omenirea. A democratizat statele, a omogenizat popoarele în faţa dreptului, deaceea mesajul eliberării popoarelor a fost dat de creştinism.

Sclavagiul s'a desfiinţat prin porunca iubirii aproapelui şi a egalităţii religioase a credincioşilor în faţa lui Dumnezeu.

„Voi sunteţi liberi înaintea lui Dumnezeu, chiar dacă sunteţi sclavi, spune Sf. Scriptură. Astfel se introduce un nou criteriu de valorificare a omului, căci sunt stăpâni, care sunt mai sclavi decât cei din urmă robi :"

— „Ce foloseşte omului de a dobândi lumea toată, dacă sufletul său îşi va pierde?" Se tindea la formarea omului lăuntric, căci trecătoare erau toate acele forme sociale.

— „Numai există nici rob nici slobod, ci toţi sunt fii ai lui Dumnezeu prin credinţă".

Isus ne spune că sufleteşte nu pot fi oamenii egali şi că fericirea omului depinde de el însuşi.

— „Au doar culeg oamenii struguri din spini şi smochine din ciulini?"

— „Pomul bun nu face roade rele, nici pomul rău nu face roade bune, căci orice pom ce nu face rod bun se taie şi se aruncă în foc ;—drept aceea după roadele lor îi veţi cunoaşte".—„Deci oricine care aude aceste cuvinte ale mele şi le face, va fi asemenea bărbatului cuminte, care şi-a clădit casa lui pe piatră şi a căzut ploaia şi au venit râurile şi au suflat vânturile şi au bătut în casa aceea şi n'a căzut, căci era întemeiată pe piatră, şi oricine care aude aceste cuvinte ale mele şi nu le face va fi asemenea bărbatului fără de minte, care şi-a clădit casa lui pe nisip şi a căzut ploaia şi au venit râurile şi au suflat vânturile şi au izbit în casa aceea şi căderea ei a fost mare".

„Am venit în lume spre a aduce mărturia adevărului şi cine e de partea adevărului, acela ascultă de glasul meu".

Câtă dreptate avea Novalis, zicând că abia ne găsim la pragul creştinismului şi că în Evanghelie sunt adevăruri veşnice de studiat.

Doctrina lui Isus ne explică pe noi înşine.

Sufletul omului în avânturile lui spre reculegere, va găsi, plecându-şi fruntea, murmurul de veacuri al religiei, care cu atâta fluid creator a biruit lumea!

Tatiana Găluşcă

VERSURI

Vers elegiac

Ținem durerea noastră'n mână
Și-o risipim trudiți în noi,
Ca apa tulbure'n fântână
Când bate vântul și vin ploi.

Ne strângem anii și-i svârlim
Pe drumuri care n'au popas,
Pe căi ce duc spre țintirim,
Spre nopți de neguri, pas cu pas.

Și anii vin cum ape vin
Și anii trec—spumos șuvoi—
Ne cântă groapa cântu-i lin
Și plouă toamna peste noi.

Norocul nostru la hotare
Imparte visuri la drumeți,
Și noi ca fumul peste zare
Ne stingem singuri și răzleți.

A. G. Delafântânele

Poem fără imagini

Merge Luca la târg cu lemn de vânzare.
Plouă și plouă. Cerul mânios
Imprăștie toamna pe jos.
Luca bate'n cal ca Grecul cu bicele'n mare.

Orașul se desparte înprăștiat în depărtare
Trece pe lângă ogoarele de păpușoi.
Se uită păduraru'napoi:
Niciun sat, niciun om, nicio mișcare.

Fânu-i apă, straiul ud,
Târgul la un sfert de ceas,
Hi, mârțoagă că'ndată facem popas.
Curge cerul despre miază—noapte la sud,

E. Ar. Zaharia

Indemn

Ca'ntr'un potir catifelat de floare
Ce soarbe dintr'un șipot de opal
Efluvii de fior auroral,
In suflet râde-un licărit de soare.

Cuvintele au luciu de mărgăritar
Și razele, melodic svon de strună...
Din împletirea lor privești cum sună
Și spațiul larg și sufletul fugar....

Ești vânător de umbre și lumini,
Descătușând din tainița minciunii
Marama nopții și minunea lunii,
Poteca-ți rătăcește printre spini.

Spre culmi, sub potopitul flăcării șirag,
Te sui, vânturător de zare nouă,
Pe mal de stânci să-i prinzi reflexul vag :
Boboci de trandafiri, bătuți în rouă.

Petru Stati

Sbucium

La poarta gândului tău bat
Și totuși nimeni nu răspunde ;
In lacul ochilor tăi cat,
Iar taina lor mai mult s'ascunde.

Cuvintele-mi de rugă'n zbor
Ca foaia florilor de mac,
Își poartă svonul arzător
Sub largul cerului copac.

Cu sete oarbă mă distram
Pe câmpul clipelor stingher,
Spre tine arcuit, un ram,
Te vreau, te caut și te cer.

Orice privire-i un sărut,
Cu brațul minții te desmierd,
In jar de patimi prefăcut,
Mă uit cum sufletul mi-l pierd...

La poarta gândului tău bat
Și totuși nimeni nu răspunde ;
In lacul ochilor tăi cat,
Iar taina lor mai mult s'ascunde.

Teofil Mareș

Mihăiță

In curtea bisericei Sf. Neculai Ieșanu, în fund, sânt niște căsuțe mici, joase, ascunse între copacii ce'mprejmuesc zidul și cărora toată lumea le zice chilii. Le-a rămas numele din vechi așa, pentrucă biserica asta fusese pe vremuri un fel de mănăstire. Când copacii sunt desfrunziți, chiliile se văd bine: două odăițe cu un paravan de sticlă în față alcătuesc o locuință, un corp; o odaie cu o săliță, cu prispă și streșină alcătuesc altă locuință.

Copacii înșirați de-alungul zidului sânt de mai multe neamuri: în fața cancelariei un cireș bătrân, lângă gardul Mătușei doi vișini, mai încolo un teiu și apoi salcâmi până în fața bisericii. Prin curte risipiți unde și unde salcâmi și tei. Nu-i urită curtea, ba e chiar atrăgătoare, când te uiți din stradă. Și pierdute printre frunze, se zăresc în fund chiliile albe.

E liniște totdeauna în curtea bisericii. Numai dimineața

CONST. AL. HOLBAN

In cea dintâi, se află cancelaria parohiei; cea de-a doua e locuită de Mătușa Catinca Nistoroaia care e și prescurărița și lumânărița bisericii. Intre cele două corpuri de chilii e un gărduț de zăbrele. Mătușa Catinca și-a împrejmuit locuința cu un gard de scânduri, cârpit în toate părțile, ca o haină peticită. Lângă casă și lipit de zid e un coteț de porci și o cotineață pentru păsări, cu două despărțituri, mici, micuțe ca niște jucării. Curtea bisericii e plină de iarbă și troscot și e brăzdată de cărări: una duce la clopotnița din coasta bisericii, alta la chilii. Cea dela chilii se desface în două: una mai puțin bătută merge drept la cancelarie, iar cealaltă la locuința Mătușei Catinca.

și seara, când Mătușa Catinca dă de mâncare la orătănii, e puțin sgomot. Gălăgia cea mare o face purcelul Ghiță și cele trei rațe. Mătușa Catinca, care e cam surdă, aude rar gălăgia. Atunci stă de vorbă cu animalele și le ocărăște.

— „Mâi Ghiță mâi, tare ești obraznic—se cunoaște că ești neam de porc..Nu te mai saturi.. Și voi, leliților, parcă sunteți bulgărițele din piață.

Și rațele întind gâturile și măcăiesc și Ghiță guiță și'o apucă de fustă... Mătușa Catinca mormăie pe urmă singură și le lasă să ciugulească grăunțele de popușoi risipite prin toată curtea.

Mai cuminte e câinele Arapu, pe care nu l-a auzit

nimeni niciodată lătrând. Când vede pe cineva, cunoscut sau strein, întinde gâtul, se uită cu ochii bânzi şi răzători şi dă din coadă. Mătuşa Catinca e furioasă pe dânsul când îi dă mâncare:

—„Nu zici nici ham, jaba dracului, te hrănesc degeaba. Ai îmbătrânit şi tu şi te-ai cuminţit—de când stai pe lângă biserică.

Arapu dă din coadă, îşi ia coaja de pâine şi se duce într'un colţ de curte s'o mânânce.

Prietenie strânsă e însă între Arapu şi Mihăiţă, nepoţelul Mătuşei Catincăi. In această prietenie intră şi Ghiţă, însă numai după ce-i sătul, cât poate fi sătul un porcel ca dânsul, şi când simte nevoia de scărpinat. Atunci se lungeşte la picioarele lui Mihăiţă, care-l scarpină, iar Ghiţă închide ochii şi icneşte.

Pe Mihăiţă l-a adus bunică-sa la dânsa acum un an. Rămăsese singur după moartea mamei sale. Tată-său murise cu mult înainte, când copilul abia mergea'n picioare. Mamă-sa fusese bucătăreasă la un boier. Acolo se trezise Mihăiţă. Pe boieri abia-i vedea din odăiţa de lângă bucătărie, unde stătea cu mama lui, care nu-l lăsa niciodată în curte, să-l vadă boierii. Rareori ieşea la colţul gardului dinspre bucătărie şi privea în stradă. Când nu erau boierii acasă, mamă-sa îl lăsa să se joace prin curte, însă să fie cuminte, să nu puie mâna pe nimica:

«S'a împrietenit repede cu Arapu».

La bunică-sa s'a simţit mai în larg. Îi venea numai greu să vorbească tare, bunica era cam surdă şi copilul era deprins să vorbească încet.

A cunoscut apoi pe părintele Toader, gras şi gros, pe Părintele Vasile, tânăr şi negricios şi pe paraclisierul bisericii domnu Ticu, pe care îl admiră mai ales pentru măiestria cu care toacă. Îl lasă şi pe dânsul de multe ori să tragă clopotul cel mic. Când s'a suit întâi în clopotniţă, i-a venit ameţeală, dar pe urmă s'a deprins.

S'a deprins şi cu slujba bisericei, intră şi în altar, face cadelniţa, strânge lumânările arse şi ia parte la toate botezurile şi cununiile. La botezuri mai ajută şi el, şi cum e lume mai puţină, mai capătă un gologan, doi. La cununii însă,—lume multă, tămbălău, trăsuri, stă şi el încă la o parte şi priveşte.

Părintele Toader vine des pe la cancelarie şi când îl vede, îl cheamă.

„Mă, flăcăule, ia du-te şi adă două cu carton!

Apoi îl pune să citească un rând, două dintr'o carte sau dintr'un jurnal şi-l întreabă:

—„Cât fac cinci boi şi trei măgari? Copilul se uită, se gândeşte şi răspunde:

—„Opt"

—„Opt, ce?"

—„Opt animale."

—„Bine, măi flăcăule, tu eşti mai învăţat decât Vlădica nostru. Na de ici, să-ţi cumperi acadele."

Băiatul îi sărută mâna şi pleacă, cu Arapu după dânsul.

Anul acesta a mers la şcoală: e în clasa întâia primară. Nu-şi aduce bine aminte cum s'a trezit în curtea aceea mare plină de copaci. Ştie numai c'o ţinea strâns de mână pe bunică-sa şi că „Domnişoara" l-a aşezat într'o bancă şi i-a spus să stea cuminte.

S'a deprins pe urmă şi cu copiii şi cu „Domnişoara", care îl strigă totdeauna Mihăiţă, pentrucă Mătuşa Catinca, când a întrebat-o întâi de numele băiatului, a răspuns că-l cheamă Mihăiţă. Uitase şi ea numele de familie. A aflat el pe urmă dela Domnişoara că-l cheamă Nicu Mihai.

Acuma e în vacanţă. Nu mai merge la şcoală de vreo două săptămâni. Stă singur şi se plictiseşte.

Azi însă trebue să se ducă iarăşi. Aseară a trecut Domnişoara pe la bunică-sa şi i-a spus să-l trimită azi după amiază numaidecât la şcoală.

—„Auzi, mătuşă, a strigat Domnişoara, să trimiţi pe Mihăiţă mâine după amiază la şcoală. Să-l curăţi şi să-l îmbraci bine! Am să-i dau ceva.

—„Aud, maică, am să-l trimit, dar n'are alte hăinuţe, o să vie cu îmbrăcămintea asta."

—„Bine, mătuşă, să vie aşa!"

Mihăiţă se pregăteşte de plecare. Arapu se ia după dânsul.

La portiţa bisericii însă, băiatul se opreşte, cu mâna pe câine şi trage portiţa după dânsul. „Nu se poate, Arapu, tu stai acasă. Pe mine m'a chemat Domnişoara la şcoală."

El nu ştie de ce-l cheamă Domnişoara. Oare ce o să-i dea? Ce bine-ar fi dacă i-ar da vreo carte! Sau poate nişte ghete, cum i-a dat părintele Vasile...

Pe stradă nu-i nimeni. E sărbătoare şi e cald de arde caldarâmul.

In curtea şcoalei sgomot şi mişcare multă. In fund sub castani e aşezată o estradă. Pe ea o masă lungă, pe care sunt aşezate teancuri întregi de cărţi şi nişte coroniţe cu flori. In faţa estradei bănci şi scaune. Elevii cei mai mari sânt în treabă: cară scaune, aduc frunzari, împodobesc gardul şi zidul clădirii. In fundul estradei, pe perete e un covor mare cu trandafiri roşii. Domnul Director strigă pe elevi la cor şi-şi scoate diapazonul.

Monitorii aşează elevii pe clase. Pe Mihăiţă l-au aşezat aşa cum s'a întâmplat, mai în spate. Nu mai vede nimic. Înaintea lui sânt vreo câţiva mai înalţi decât dânsul, însă el stă acolo unde l-au aşezat.

Lumea începe să vie. Se face linişte. Directorul dă tonul cu diapazonul şi cântecul se înalţă uşor: lin, scos de nişte voci subţiri, argintii, ca nişte clopoţei; Imnul Regal.

Pe estradă lume multă: directorul, domni, doamne. Mihăiţă zăreşte şi pe Domnişoara lui.

Cântecul a încetat. Lumea se aşează şi Directorul vorbeşte. Mihăiţă ascultă şi înţelege că e vorba de ei, de copiii săraci, care un an de zile au venit la şcoală pe frig, pe zăpadă, pe ploaie, goi, desculţi. Laudă pe cei care au învăţat bine şi au fost cuminţi. „Pentru aceştia se face sărbătoarea de astăzi. Pentru aceştia am strâns cărţile pe care le vedeţi şi pe capul lor o să punem coroniţele de flori. Părinţii voştri, copii, se vor bucura şi vă vor îmbrăţişa cu lacrimi de fericire".

Mihăiţă ascultă—se gândeşte la părinţii care se vor bucura şi vor plânge de fericire...

„Şi acuma, vă rog, linişte. Copii, faceţi loc celor pe care îi voi striga, vom împărţi premiile. Doresc să fie linişte deplină ca să s'audă numele celor premiaţi."

Se face linişte. Printre frunzari şi podoabele de hârtie colorată trece o adiere de vânt; frunzele şi hârtiile foşnesc încet, încetişor şi tremură ca inimioarele atâtor copii care aşteaptă.

Domnişoara dela clasa I se scoală de la locul ei şi se

Biblioteca Universitară Iași

apropie de masă. Ia în mână un pachet de cărți și o coroniță. Se aud în fundul curții acordurile unei muzici.

Domnișoara cu glas tare, strigă:

„Clasa I. Premiul I cu cunună, pentru silință la învățătură și bună purtare elevului Nicu Mihail." Directorul făcu semn muzicei. Mihăiță ascuns, pierdut între șirurile de elevi nu înțelese. Nu știe ce să facă, și-a auzit numele, dar nu îndrăznește să înainteze, i se pare că nu despre el e vorba. Muzica tace. Domnișoara plimbă privirea cercetător peste capetele copiilor.

Lumea așteaptă.

—„Care e, care e?" se șoptește în lume.

—„Mihăiță, vin încoace!

Un ropot de aplauze izbucnește deodată. Copilul se urcă pe estradă.

—„Vai, ce sărac e! Al cui e!"

Mihăiță stă lângă estradă. Și-a pus coronița pe cărți și se uită la ea. Îi trece prin minte bunica, Arapu...

* * *

Serbarea s'a isprăvit. Lumea pleacă. Curtea școalei rămâne goală, pustie. Podoabele de hârtie colorată foșnesc și tremură în vânt.

Mihăiță a luat-o pe stradă, după lume. Soarele se ascunde după clădiri, apare în luminișuri de stradă, își joacă razele în praful ce s'a ridicat depe caldarâm. Se lasă o răcoare plăcută. Mihăiță a ajuns în strada mare. Își ține coronița pe pachetul de cărți și merge cu ele parcă ar duce ceva scump de care îi e teamă să nu se strice.

Lângă podul de piatră, în josul străzii mari, sânt înșirate berăriile și cofetăriile. In astă seară e lume multă la mesele scoase afară pe trotuarul stropit, răcorit. E umbră și-a început să adie o boare plăcută. La o berărie cântă o muzică.

Ce frumos cântă și lume, lume multă!

Mihăiță recunoaște la o masă pe colegii lui. Uite și alți elevi din alte clase, cu cărțile și coronițele așezate pe masă, stau cu părinții lor. Mănâncă prăjituri. Ce hăinuțe frumoase au! Pălăriuți de paie cu cordele. Și pantaloni scurți...

A încremenit acolo, sprijinit de capătul podului de piatră și privește lung, aiurit la lumea aceea îmbrăcată bine, care mănâncă prăjituri și se încântă de murmurul vocilor, de cântecul muzicei.

S'a trezit, o ia repede spre casă, se gândește c'o fi venit bunica și nu-l găsește. Când a plecat, i-a dat în grijă să dea mâncare la păsări și să'nchidă coteneața.

A ajuns, Arapu îi iese înainte. îi miroase cărțile, corcniță. Ghiță se ține după dânsul și guiță: cere mâncare...

* * *

In amurg, când a ieșit Părintele Toader dela cancelarie și și-a aruncat ochii spre căsuța măturei Catinca, a văzut ceva înnegrind pe prispă: s'a apropiat de gard să distingă mai bine.

Mihăiță adormise pe prispă sprijinit de perete. Lângă dânsul cărțile de premii și cununița pe ele. Cu botul pe genunchii copilului stătea Arapu, privind lung în ochii Părintelui. La picioarele băiatului se lungise Ghiță și icnea încetișor, a somn, a liniște.

O boare plăcută resfira părul copilului pe frunte...

Const. Al. Holban

CLASICII LATINI: MARȚIAL

Avarului Cotta

(Cartea X, Ep. XLIX)

Pe când tu bei din cupă de ametist neclar
Și te-amețești, amice, c'un vechi și negru vin,
Mie mi-ai spus să-mi dee un altul, nou, sabin
Și mă îmbii amabil: „Vrei poate un pahar
De aur? Spune iute cum ți-i dorința ta"
Un vin de plumb în cupă de aur, cine-ar vrea?

Unui plagiator

(Cartea X, Ep. XXXVIII)

A mea e epigrama ce-o murmuri, Fidentine,
Dar când o spui tu jalnic, începe-a fi de tine.

Infumuratei Fabulla

(Cartea I, Ep. LX)

Te știm că ești frumoasă și castă, drept e asta,
Bogată chiar, nu-i nimeni să spuie altceva,
Dar când mereu te lauzi prin lume, Fabulla,
Unde-i atunci bogata, frumoasa și prea casta?

Invocație

(Cartea VIII, Ep. XL)

Nu stai acum de strajă, Priape ne-adormite,
Grădini roditoare și vieți fericite,
Ci ești de veghe numai peste pădurea rară
Din care vii la viață și poți renaște iară.
Auzi-mi totuși, sfatul: departe de pădure
Tu ține mâna celor ce-or cuteza să fure,
Ca pentru foc să aibă stăpânul verdei lunci...
De nu vei face asta, ești chiar de lemn atunci.

Trad. de Siroe Petrescu

Rediul Bălăcenilor

Cum urci dela gara Comăneştilor dealul Brădăţălului şi treci puţin mai la vale de Ciungi, ţi se deschide în faţă, ca dup'o perdea, satul vornicului Bălăceanu, aşezat grămadă pe valea Bahrinei, şi semănând cu un uriaş, căzut par'că într'un cuib de mlaştină, gata, gata să se scufunde, cu bălăbăniri de mâni şi de picioare. In fund de tot, în zările răsăritului, străjuind văile, se ridică ameninţător, golaş şi cocoşat dealul Brăştilor, ţinând par'că de mână un puiu mezin cu părul des şi subţire de tufişuri, „Rădiul".

Câte n'au văzut ele împreună!—Nu-i de mult de când pe vârfurile lor, luminând depărtările şi fâlfâind până'n albastrul tăriilor, se ridicau flacări uriaşe, grămădite de străjile mănăstirii dela Rădiu, vestind şi Liuzenilor şi Brăşcanilor şi Ilişeştilor de după dâmb, că din jos, dinspre apele Sucevei vine prăpădul.

L-am văzut şi eu odată cel din urmă foc de-al marilor voevozi nu de mult, în preziua războiului celui mare, când prin limbile ascuţite de balaur chema flăcăii noştri să-şi lase vetrele şi să-şi lepede cămaşa albă ca să îmbrace „mundirul" şi să lupte sub steag străin.

Era cel din urmă foc ce prevestea însă, că din jos dinspre apele Răsăritului ne va veni mântuirea.

Satul, privit aşa depe'nălţimile Ciungilor în jos ca într'o prăpastie, îţi deschide un gol imens în toată firea. Casele albe, pitite după verdeaţa bogată a pomilor, te momesc pe drumul cel mare, ce duce spre cetatea sfântului voevod al Sucevei.

Colo jos de tot, la poalele Rădiului, pe unde curge şerpuitoare şi certăreaţă apa Ilişeasca, se ridica acum trei sute şi mai bine de ani, curtea veche a Bălăcenilor, cu acoperişurile ţuguiate de draniţă şi cu cele câteva bordeiaşe deprinprejur. Ceva mai sus pe dealul Busuiocului, era „besărica" dela curte, din bârne cenuşii şi cu ciuperca lunguiaţă şi subţire a turnului, deasupra. Vreo trei, patru călugări se aciuiau pe lângă mănăstire, care avea dăruite de evalavia Bălăcenilor vr'o două sute de fălci de fânaţ şi pădure. Zămnice uriaşe străbăteau baierile pământului ascunzând cămările boiereşti şi mălaiul de toate zilele al prostimii.

Constantin Bălăceanu, stâlpul familiei, un boier cu barba lată ca o coadă de peşte, cu caftanul înflorit cu fireturi şi işlicul cât dimerlia, a apucat vremuri grele.

Se svonise că împărăţia vecină, Austria, a cărei împărătească frumoasă a fermecat pe nişte soli de-ai Turcilor, ar fi căpătat în dăruşag, un cordon din moşia Moldovei, dinspre Maramureş până'n apele Sucevei.

Era îngrijorat vornicul Constantin că prin noua „hraniţă se va despărţi de frăţîni-s'u", Grigore Comisul, care trăia la Ieşi pe lângă domnie şi la care îşi trimisese şi Dumnealui pe cele două fete împreună cu vorniceasa Catinca, ca să petreacă la curte.

Vestea nouăi obladuiri fu întărită şi de nişte olăcari de-ai stăpânirii austriace, cari venind din sus dinspre apa Comăneştilor pe drumeagul îngust din pădurile uriaşe, poftea boerimea din noul cordon să depună jurământ de credinţă către nouii stăpânitori, în târg la stărostia Cernăuţilor.

Se spunea anume, în chemările împărăteşti că hotarele moşiilor boiereşti se vor măsura şi întări cu peceţi, că norodul nu va face slujbă ostăşească, iar boierilor li se vor da „titulaşuri" de grofi şi de baroni şi altele multe.

Bătrânul boier se oţărî amarnic: „Grigoriţă, dragul tatii, nu-i de zăbavă cu stăpânirea asta, pregăteşte şi tu caleaşca cea nouă, cu ceva oameni cu sâneţi, de 'ndată să purcezi înspre domnie ca să aduci pe biată maică ta şi pe Marghioliţa şi Saftica, că de-acu ne-or închide drumurile".

Cu scrisori către Dumnealui, Comisu Grigori, porniră călătorii a doua zi de Sf. Ilie spre Suceava, de unde luară altele dela Prea Cuviosia Sa Anastasi către P. S. S. vlădică din Ieşi şi purceseră cale de trei zile până la domnie.

Cât or fi zăbovit în casele Comisului ori pela curte şi mitropolie nu se ştie prea deamănuntul, dar în primăvara lui 1776 Dumnealor giupâneasa Catinca şi giupâniţile Marghioliţa şi Saftica după multe întâmplări de drum, se găseau acasă la curtea Bălăcenilor dela Rădiu.

In acest, dela Dumnezeu năpăstuit an, se întâmplase că nici mălaiul nu s'a făcut din belşug şi multe semne prevestitoare de rele pe cer s'au arătat.

Au venit din nou şi oamenii stăpânirii îndemnând mereu cu porunci straşnice să plece de îndată toată boierimea la stărostie la Cernăuţi, să iscălească pe cumcă se învoesc cu noua obladuire „ca apoi încă mai rău să nu biduiască".

„Om merge, cum să nu mergem ?" le răspundea scurt şi cu priviri de sabie vornicul Constantin.

* * *

Drumul până la Cernăuţi l au făcut împreună cu Vasile Cămăraşu şi cu Niculiţă Stolnicul din Costâna şi cu mulţi alţii. In cale au mai întâlnit multă boierime şi s'au vorovit şi au făcut prepusuri, cum să dreagă şi cum să hotărască cu noua stăpânire.

La adunarea dela „Landesregierung" generalul comandant al cordonului prin talmaciul său, le hotărî scurt şi cu tărie nouile porunci: să primească stăpânirea şi să nu aibă a cârti împotriva ei. Starostele Boldur şi cu boierii Sbierea şi Niculiţă, iscăliră în frunte, după care urmară ceilalţi mai mărunţi. Vornicul Constandin şi cu Balş şi Mustea după încercările zădarnice de-a opri iscălirea şi după ameninţări că vor strânge oameni şi se vor împotrivi cu armele, părăsiră sfatul.

Peste două săptămâni, un şir de care, cu boi albi ungureşti, părăseau curtea dela Rădiu, ducând pentru todeauna dincolo peste cordon, pe boierul Constandin Bălăceanu. Amărit peste măsură că n'a putut întoarce mersul lucrurilor şi jelind cu multă amărăciune curţile dela Rădiu, peste puţin se îmbolnăvi de supărare şi se stinse la conacul său de lângă Hârlău.

* * *

La curtea din Rădiul Bălăcenilor era zarvă mare: vreo doisprezece lăncieri călări cu baniţile depe cap legate pe sub bărbie şi cu fireturi pe mundire căutau pe vornicul Constandin să-l ducă cu „ţupas" la căpităniе la Suceava. Logofătul de moşie, Panaiotachi Capri, viclean şi prevăzător, spuse că pădurea şi moşiile Bălăceanului le-a arendat el şi că boierul cel bătrân au hotărit să nu se mai întoarcă în cordon.

Au trecut de-atuncea mulţi ani. Leon Capri, feciorul lui Panaiti, e stăpân de-ocamdată peste trei mii de fălci. E gros şi scurt, roşcovan şi ciupit de vărsat. S'a dat cu totul după moda Nemţilor. Stă la conacul lui din Bidigam şi stăpâneşte cu privirile cele trei moşii cu pădurea. Pământul se hotărniceşte cu al ţăranilor din Bălăceni, Todireşti şi Soloneţ. A săpat şanţuri şi le mută cu hapca în fiecare an peste ogoarele oamenilor.

Pădurea dincolo de dumbravă e păzită straşnic zi şi noapte de nenumăraţi haidăi cari bat de sting pe oricine îndrăzneşte să treacă hotarul. Fie chiar după pomniţe ori vreascuri.

I-a venit lui gustul să-şi facă o pădure ca la amiazdzădzi, unde să se adune tot felul de lighioi.

Deaceea prinde vitele oamenilor, le ucide ducându-le apoi în codru. Haite de lupi, mistreţi şi felurite alte dihănii se strâng în inima pădurilor şi pornesc apoi spre satele deprinprejur. Iar boierul se bucură că şi-a ajuns socotelile.

„Bre, eu nu fac ca Bălăcean; eu omor hoţul rumân care-mi pradă averea şi-mi calcă pământurile".

Un lucru îl neliniştea pe noul boier: judecăţile cu „fămeile" Bălăcenilor dela Hârlău cari cereau dela noua stăpânire, Rădiul cu cele trei mii de fălci de ogor şi pădure. Ca să şteargă orice urmă de curtea veche, grecul puse de-o dărâmă, alungă pe călugări, puse foc mănăstirii de lemn şi ară cu plugurile pământul. Oamenii se cruceau trecând pela Rădiu: „Grecu-i frate cu Tartorul, n'are nici lege nici Dumnezeu".

Pricina cu moşia Bălăcenilor trecu dela Landesgericht la Reichsgerichtul din Vieana. Doamna Marghioliţa Bălăcean, văduva lui Nicolaiu Bantăş cu cele două fiice dela Hârlău hotărîră să-şi caute dreptate la împărat. Plecară deci dela Hârlău spre Cernăuţi, apoi pela Liov şi Cracovia la Vieana. Văduva Bălăcean cu fiicele ei rămase mulţi ani acolo. Dorul de Moldova şi de casele boiereşti ale copilăriei dela Rădiu, precum şi nedreptatea împărătească, le-a prilejit tot felul de suferinţi. Şi n'au mai putut dobândi dreptate, dar nici în Cordon ori în Moldova nu s'au mai întors.

In desnădejdea lor s'au îndreptat către fraţii de suferinţă ardeleni dela Şcoala Sf. Varvara. Făcând rugăciuni se mângâiau doar cu slova sfinţilor cărţi şi cu vechile letopiseţe ale ailor.

La conacul din Bidigani, într'o zi mohorîtă de toamnă, era mare jale. S'a întâmplat că atot puternicul stăpân, Leon Baron de Capri, a fost găsit legat buştean, aşezat pe-un muşunoiu de furnici uriaşe şi sugrumat ca o viţă de jertfă.

Coana Elpida, oloagă paralitică, sora atotputernicului stăpân, singura vlăstară supravieţuitoare a familiei se sfârşise lovită de „şlag" ca de-un trăsnet la ştirea morţii fraţine-s'u.

Nu s'au mai aflat făptuitorii. Dar tot satul ştia că sunt feciorii lui Petrea Florea, vornicul satului, pe care-l jefuise şi bătuse grecul în pădurea Stâlpului, luându-i ca zălog al încălcării moşiilor, traista cu florinii, strânşi dela leul capului, pe care-i ducea la Solca să-i verse stăpânirii. Se împlinise doar blestemul Bălăcencelor dela Vieana: că prav şi pulbere să se aleagă din cel ce a intrat stăpân din slugă...

Dacă treci întâmplător pe cărarea ce duce la Rădiu, fără vrere eşti trezit din visare, de vuetul surd al pământului. Aşa neted şi lucrat cum s'arată, el ascunde, poate, în tainiţele Rădiului, comoara de altă dată a Bălăcenilor. Mulţi au încercat s'o găsească. Au pătruns în zămnicile adânci, dar duhul vornicului Costandin le-a întunecat minţile şi i-a îndreptat în altă parte.

Numai focul banilor de aur arde când şi când. Nici din satul vechiu n'a mai rămas decât cenuşă şi hârburi de oală. Parc'un blestem l-a cufundat şi pe el în pământ. Dar nici din urmaşii Moldovenilor dela curtea veche nu mai sunt. I-a înghiţit pământul şi cu toţii zac sub crucea veche, singura care le mai arată locaşul de odinioară.

Peste vechile ruine şi pe locul pădurei depe coastă, au rădicat „Moroşănii" satul nou.

Fugiţi de „cătunia" împăratului şi de dările grele, ei au trecut în cordonul, care 50 de ani n'a plătit leul capului. Glasul lor mieros şi trăgănat, îndulcit de înmuierea şi lăţirea vorbelor îi arată că nu de mult au trecut munţii din Maramureş...

Din câţi se hrănesc şi azi pe pământurile Bălăcenilor, oare câţi mai ţin minte, din moşi strămoşi, tragedia vornicului Costandin? Uitarea s'a aşternut peste toţi şi toate. Brazda neagră a învăluit în adâncuri, taina vremurilor duse. Răni mai uşoare ori mai grele au sângerat timpurile şi sufletele. Ci el, elementul om, rob al patimilor şi al gliei, viează şi azi şi-şi duce povara în cuprinsul hotarelor bălăcene. S'a stins vornicul Costandin Bălăceanu şi s'au născut Bălăcenii.

Gh. N. Cârţu

Singurătate

Mi-a şoptit cineva la ureche—pe aripi de vânt—numele tău şi am tresărit iarăşi, păstrând aceeaşi tainică nelinişte pentru fericirea ta, pentru... viaţa ta şi...pentru dragostea noastră pură, neconsumată, chinuită şi amplificate de viaţă. Şi deaceea n'am putut rămâne întotdeauna lângă mirajul ameţitor ce-l cugetam. O lume trăită imaginar e mai suportabilă decât cea trăită aevea, concret, îngrozitor de concret? Idealitatea sentimentului nostru de iubire cu profunzimi de nepătruns şi nedumeriri continue, cu plutiri dumnezeieşti în lumi feerice, dă sufletului impresia binelui desăvârşit, elanului nostru credinţa în posibilităţi de izolare.

Ador svonul de primăvară ce-l aduc păsările cerului în April. Ador umbra stejarului bătrân care are ceva odihnitor şi unde meditez asupra vieţii mele lipsite de plăceri, unde găsesc linişte şi curaj pentru realizarea vieţii mele, ador viaţa ta şi apropierea-i imaterială, surâsul şi sufletul. In spaţiul care închide cei patru pereţi ai camerei mele singurătatea şi privirile veşnic aplecate asupra gândurilor altor vieţi, au creat bucuria clipelor de azi, de mâine şi a celor ce vor să vie, au perceput dunga de lumină care face posibilă înalţarea statornică şi împăcarea cu sine, a preţuit îndeajuns existenţa frumuseţii tale, au preţuit îndeajuns splendoarea tristă a nemărginirii privirilor tale.

Camelia Stănescu

Intrebări

Vaporul alunecă încet, iar sbuciumul valurilor mă urmăreşte cu pasiune. In vâltoarea lor, pe aripi de vis, sufletul vibrează în unison. Nici n'are margini adânca mea reverie.

Inainte de apariţia aurorei. O evadare totală din proza veţii, contemplare mută a valurilor spumegânde. Aş dori să păstrez veşnic în suflet curiozitatea nepotolită şi încântătoare, de care sunt animată când privesc frumuseţile din jurul meu, impresia de puritate înălţătoare, sublim. Aş dori să fixez pe retina ochilor mei, acest aspect de ţărm înverzit ce abia se întrezăreşe. Când vom ajunge la ţărm, totul se va transforma, vaporul va intra în port, va ancora, vom vedea iarăşi pământ. Dar starea noastră sufletească va fi alta, vom oscila, vom fi mai prejos de pulsaţia divină a fărâmei de viaţă ce se manifestă în noi, vom crede mai puţin în visul creat, vom nega poate, numind basm, însuşi eroismul şi bravura realizării ; va rămâne integră, doar tendinţa nemărginită de armonie, de absolut...

Sboară porumbei albi deasupra apei, în direcţii opuse. Unul e mai aproape şi se vede mai bine, ceilalţi deabia se conturează cu fâlfâirea aripelor lor—un semn imaculat, un simbol în imensitate.

Şi de imaginea lor am asociat cu un vădit sentiment de micşorare, dimensiunea şi semnificaţia genului uman în necunoscuta împărăţie a nemărginirilor cereşti.

Plouă mărunt şi rece ; vânt. Pe covertă nu mai e lume. Am rămas aici parcă dintr'o necesitate ciudată, înfruntând aerul rece şi ignorând înfrigurarea ce mă cuprinde.

Aici viaţa pare mult mai înaltă, mult mai frumoasă, ea se deapănă cu nevinovăţie ; gama simţirii are nuanţe grave, adânci, de luptă cu tine însuţi, resemnare şi abnegaţie, năzuinţă spre desăvârşire.

S'a risipit întunericul nopţii şi pe cer a răsărit soarele. Tăceri adânci ; înmărmuriri...

Plutim zi şi noapte deasupra apei. Fiecare cu sufletul, cu tainele, abisurile şi nimicnicia propriei lui existenţe...

— Nana, de ce m'ai amăgit ? De ce mai amăgit, Nana ?

Din ce misterioase necunoscuturi îmi pătrunse în sufletul imaginea, celor petrecute ?

Ce odios, ce neînţeles!

Decât timp există această situaţie şi cât o să mai dăinue tortura aceasta primitivă, concentrarea exclusivă asupra crudului adevăr, care îi apărea totuşi neverosimil ? Dacă nu poate fi totul real, care e partea de minciună ? Dar am ajuns prea departe cu aceste stupide analize stăruitoare. Nu. Ce e această încătuşare, unde voiu ajunge, voiu deslega ceva ? Azi trebue să încep o zi nouă. Să lucrez din nou. Intâiu puţin, apoi mai mult, în urmă mă voiu elibera, poate!.

Când trecuse ziua atât de curând ?

Tot pe vapor, — adie vânt. Văd un şlep, o barcă, un felinar ce se aprinde şi se stinge intermitent. Se zăreşte şi o gemandură ; mi-o semnalează Camelia cu insistenţă, indicându-mi-o cu degetul. Ce păr de mătase auriu are copila şi ce absentă e noaptea! Camelia îmi spune că iar vine ploaia.

— Dragă, mata cu cine te joci ? Ai prietene ? Dar n'am auzit ce spusese fata, valurile vuiau în urma mea. Tot aşa se întâmplă şi în realitate—în realităţile noastre umane.

Absenţa condiţionează minciuna, înşelarea. Trebue să fii totdeauna prezent, abil, prudent—dar ce grozav lucru! faţă de acei cărora le acorzi încrederea !

Acum, când totul e clar, oricum, trădarea rămâne reală şi sufletul păgân suportă această umilinţă când o revede pe Nana, ocolindu-i privirile şi micşorată. Dar simulând indiferenţa, seninătatea, va mai putea iarăşi să-şi concentreze aspiraţiile în posibilităţile de realizare ale muncii sale continue ; să-şi păstreze aceeaşi tensiune sufletească ridicată, să nege totul din afară, să surâdă şi să cugete, crezând într'o lume, într'o viaţă care acum începea să se dovedească imposibilă ?

Cine ? Eul meu interior, căci în definitivi făptura mea materială nu mi-e exterioară mie ? Ş, ce dovedeşte aceasta ? Că da, poate. In orice caz voiu căuta să mă domin.

— Nana, de ce m'ai amăgit ?

Cu cât desgust şi înfiorare ne cutremurasem când întâmplarea ne adusese în cale chipuri, care, dăduseră dovadă de micime de suflet şi josnică, respingătoare răutate.

.... O colegă de a noastră, ce fusese urmărită cu invidie inumană şi neînchipuită de sora ei, care îşi depunea toate eforturile pentru a fi luată în seamă de singurul om pentru care fina, timida noastră colegă avusese o tendinţă de apropiere. Ce vulgar şi grotesc mi se destăinuise atunci conţinutul sufletului omenesc ; ce curioasă şi zadarnică setea de ideal, deasupra unei vieţi cotropite de instinctivitate, nestatornicie, capriciu!

Şi totuşi, nimic neobişnuit ! Acum înţeleg şi pot ierta. Dar... nu cu desăvârşire voiu fi departe de tot ce mă poate răsvrăti. Dar contra cui să mă răsvrătesc ? Contra nimănui. Nici contra mea. De ce creasem atâtea mituri ? De unde ? Din necesitate. Impodobisem sufletul omenesc cu însuşiri pe care i le atribuiam cu inerenţă şi totuşi îi erau nepotrivite cum e candoarea—sau cu facultăţi atât de relative cum e judecata şi puterea de inhibiţie.

Cât de poetică şi distinsă o vedeam atunci, în-

totdeauna, pe Nana, inteligentă, gingaşă şi consecventă. Cine ar fi observat vreo notă slabă în caracterul său, eu îi demonstram cu toată certitudinea contrariul.

Nana — dela Mariana—răsfăţată, simplă, sentimentală, mândră şi fermecătoare, cu minunaţii ei ochi catifelaţi, umbriţi de gene atât de frumoase!

Dimineţile noastre însorite, convorbirile niciodată terminate, sentimentul acela de armonie, când ne aflam împreună! Au existat aevea şi au minţit. Legătura noastră o credeam solidă, necondiţionată şi neprihănită. Nu era numai nevoia de prietenie şi apropiere de fiinţă omnenească, în dorinţa de a a fugi de izolare totală, de spaime, de presentimentul neantului...

— Credeam că e o afinitate tainică şi aş fi iubit-o pe Nana, tot atât de mult, chiar dacă n'aş fi fost atât de singură şi duşmănită. Iar ea îmi mărturisea (minţea? Nu, poate) ce deosebită mă vedea şi cât de bine se simţea cu mine.

Dar ce fusese fragil şi închipuit aici: durata, intesitatea, calităţile sufleteşti, din însăşi esenţa purităţii sentimentului de amiciţie?

— De ce, Nana, de ce m'ai amăgit, tu? Cine întreabă fără îndurare?

Şi totuşi cât de absurdă e această întrebare şi o reiau la infinit. De ce?

A-tta Petrovici

Co laboratorii noştri

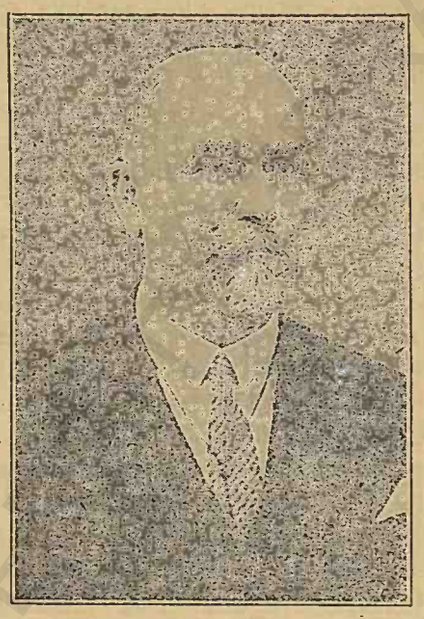

MARC VĂLUŢĂ
Directorul editurii „Cuget Moldovenesc"

Folklor basarabean colectat de N. Palamaru

Romăncuţa

— Frunzişoară de-arnăut,
Romăncuţă dela Prut,
Dă-mi guriţa s'o sărut.
— Ba, bădiţă, n'oi mai vrea,
Că nu-s eu de sama ta,
Eu îs fată de boier,
Mata nu eşti cavaler.
— Nu căta că-s slut şi 'nalt,
Multe fete-am sărutat.
Şi le-am sărutat pe gură
Să nu-mi poarte nicio ură,
Şi le-am sărutat pe ochi
Să le treacă de deochi.
— Taci, bădiţă, numai zice
Că ne-aude lume-aice.
Poftim bădiţă, în casă,
Că tătuţa nu-i acasă
Şi mămuţa-i bucuroasă,
Te-aşteaptă cu pâni pe masă:
El la masă că s'a pus,
Dela masă s'a sculat,
De două ori c'a oftat
Şi la cal a alergat
Şi pe cal a 'ncălecat
Şi acasă a plecat:
— Maic'aşterne-mi în crivat,
Mândrele m'au fermecat.
— Tu la mândre ce-ai căutat?
— Măre, eu nu le-am căutat,
Singur'ele m'au chemat.
— Să-ţi aştearnă mândrele
Cum ţi-au băut sângele.

Cântec

Foaie şi de-o lobodă,
Am o oaie slobodă,
Şade 'n loc şi deapănă
Şi se roagă nucului
Şi se 'nchină cucului:
— Cucule, Măria ta,
Ce-am venit la dumneta?
Să-mi dai calul porumbac
Să mă duc pân' la ietac
Să-mi văd fetele ce fac!
Cea mai mare treera,
Cea mai mică vântura
Cu cercei, cu ghiocei
Şi cu salbe de mulţi lei
Cu căruţa rodului,
Cu cai 'mpăratului,
Cu biciul cumnatului
Pe deasupra satului.

Reflexiuni asupra gustului estetic

Gustul pentru frumos, adică năzuinţa spiritului spre tot ce e înalt, deosebit, tulburător şi odihnitor, tendinţa continuă spre armonie şi farmec, dorinţa de înnobilare şi de înălţare spre ideal, nevoia de evadare din banal şi de refugiu în sfere cât mai depărtate de cotidian, cu un cuvânt, neîncetata căutare a frumosului face parte integrantă din conştiinţa omului evoluat. Din această cauză studiul problemei gustului artistic a atras în toate timpurile pe gânditori şi pe esteţi. Nenumărate sunt concepţiile cari au căutat să explice, să analizeze plăcerea estetică—voluptatea ce o resimţim în faţa obiectelor denumite frumoase.

Există două izvoare mari de frumos: natura şi operele de artă; schematic deci se poate vorbi de frumosul natural şi frumosul artistic. Kant definea frumosul: *tot ceeace ne place în mod dezinteresat*. Acest frumos care atrage neîncetat sufletul şi provoacă plăcerea dezinteresată a spiritului, este pretutindeni în jurul nostru, dar trebue să ştim să-l vedem şi să-l simţim, căci, după cum spunea marele sculptor Rodin „nu frumosul lipseşte, ci ochii noştri nu ştiu să-l vadă". Decâteori însă, vrem să-l găsim, trebue să-l privim cu ochii spiritului. Un suflet nu poate vedea frumosul, dacă el însuş nu e frumos.

Esenţial deci e să formăm conştiinţe capabile de emoţiuni superioare, înclinate spre descifrarea frumuseţii din sine şi din lume. La acest lucru se poate ajunge pe două căi: prin educaţie şi cultură şi printr'un contact zilnic cu frumosul, fie cel oferit de natură, fie frumosul literar, muzical sau plastic.

Gustul pentru frumos, care poate fi înrădăcinat mai profund în epoca adolescenţei, trebue păstrat în viaţa de toate zilele, printr'o preocupare constantă de a te depărta de urît sau de vulgaritate Orice suflet de elită are o tendinţă naturală către distincţiune: distincţiune în sentiment, în gânduri, în expresii, în gesturi.

Gustul e în legătură cu vârsta, cu temperamentul, cu ambianţa culturală, morală şi economică, cu profesiunea, cu educaţia şi cultura fiecărui individ.

Deaceea chestiunea aceasta pare delicată şi complexă. Şi totuşi ce uşor poate găsi cel ce vrea, frumosul care să-i mulţumească mintea, să-i înnobileze inima şi să-i îmbogăţească simţirea. E un frumos al naturii, după cum e şi un frumos al interiorului şi al îmbrăcămintei; e un frumos al unei cuvântări în care bogăţia fondului se îmbină cu strălucirea verbului şi distincţia exprimării; e un frumos al limbii întrebuinţate în vorbirea curentă şi în scrisul obicinuit.

Tot o manifestare a înclinaţiei spre frumos o constitue şi repulsiunea faţă de gestul sau faţă de expresiunile vulgare. Se impune să insistăm atenţi asupra acestei constatări, cu cât asistăm la un val de vulgaritate, care face ravagii mai cu seamă în sufletele tinere, expuse la provocările multiple ale pseudo-artei mercantile.

Desigur, dragostea de frumos, voluptatea admiraţiei dezinteresate, refugiul în sferele curate ale realului înfrumuseţat, nu se pot exercita mai nimerit decât printr'o carte bună, prin contemplarea unei opere de artă, prin muzică, prin teatru şi prin cinematograf. Subliniem acest ultim cuvânt, căci în viaţa modernă cinematograful ocupă un loc imens. Incontestabil, acest domeniu cunoaşte în anii din urmă realizări de mare artă; prin perfecţionările ei uimitoare, technica modernă ne pune astăzi la îndemână fără nicio dificultate, binefacerile unei audiţii de radio, încântările unei călătorii, extaziile unui spectacol, într'o înmănunchiere mică.

Un mijloc admirabil de formare a gustului pentru frumos îl constitue teatrul fie ca spectacol, fie ca simplă lectură. Teatrul provocă o infinitate de emoţii, psihologice şi estetice: sunt spectacole care amuză, sunt unele cari chiamă reflexiunea prin ideile ce le agită sau prin gravitatea sentimentelor ce se ciocnesc; mai sunt însă, spectacole cari coboară şi degradează însăşi noţiunea de om, răscolind instincte primitive sau ambiţii josnice; însfârşit, sunt spectacole pe cari le-am numi „neutre" şi cari te fac cel mult să-ţi pară rău după timpul pierdut. Nu aceste două categorii din urmă, trebue să formeze obiectul preocupărilor unui om de gust.

Teatrul este şi trebue să fie, expresiunea vie a veşnicului omenesc; el trebue să trateze sentimente eterne, situaţii universal valabile. Când fiecare spectator se regăseşte într'o situaţie, într'o replică sau chiar într'un personagiu, când adâncimea analizei egalează înălţimea ideilor, când verdictul tras din observarea vieţii se îmbină pe planul ideal estetic cu frăgezimea inspiraţiei şi noutatea expresiei, când la aceste toate se adaogă jocul şi frazarea actorului, emoţiunea devine atât de puternică, sufletul aşa de reconfortat, încât prin însuşi faptul că emoţionează şi provocă reflexiunea, teatrul răspunde chemării sale de a fi o şcoală publică pentru rafinarea gustului şi îmbogăţirea sufletului.

E destul să dăm un singur exemplu luat dintr'un autor în mare vază astăzi, pentru a nu cita nemuritoarele documente sufleteşti, lăsate de un Shakespeare, un Molière, un Racine sau un Ibsen. In drama, La danse devant le miroir Fr. Curel îşi desvoltă o temă nespus de interesantă: când cineva e îndrăgostit, caută să ia atitudinile şi să aibă sentimentele, pe cari fiinţa iubită i le atribue, astfel cei doi înamoraţi îşi oferă unul altuia un fel de oglindă, în faţa căreia celălalt evoluiază în paşii dansului aşteptat şi de unul şi de altul.

Mai mult decât oricare altă formă de elaboraţie intelectuală, literatura frământă idei generale şi generoase, ea înnobilează inima, lărgeşte orizontul de gândire şi de înţelegere a vieţii, înavuţeşte şi rafinează vocabularul, dă putere de circulaţie sentimentelor universale omeneşti. Iată o stanţă, prin care Voltaire, cu fineţea lui cunoscută, invită la masă la o doamnă foarte frumoasă, pe un anume Gentil Bernard, autor al unei cărţi „L'art d'aimer":

Au nom du Pinde et de Cythère,
Gentil—Bernard sois averti
Que „L'art d'aimer" doit samedi
Venir souper chez „L'art de plaire",..

Iată, deasemeni, versuri de-o delicateţe de floare, ale lui Verlaine:

Il pleut dans mon coeur, comme il pleut sur la ville ;
Quelle est cette langueur qui pénètre mon coeur?

C'est bien la pire peine de ne savoir pourquoi
Sans amour et sans haine, mon coeur a tant de peine...

Când savurezi finețea lui Sully Prudhomme, autorul simbolicului „Le vase brise", unde revine obsedant acea alternantă : „N'y touchez pas, il est brisé!" : când îți stărue în amintire maiestosul tablou sugerat de Eminescu în două versuri:

Peste deal răsare luna ca o vatră de jăratic,
Rumenind străvechiul codru și castelul singuratic.

nu se poate ca sufletul să nu se simtă înălțat, depărtat de preocupările mărunte.

Iar dacă citești, sau recitești, splendidele capodopere, de cari abundă literatura universală, începând dela Dante și până la producțiunea actuală, vei înțelege cuvântul lui V. Conta: „O carte bună înlocuește o prietenie, o prietenie nu poate înlocui o carte bună".

Artele plastice contribue și ele, într'o măsură nebănuită, la formarea gustului pentru frumos. „Aphrodita" lui Praxitele, celebra „Venus din Millo", ecou al imnului de viață pe care-l închide frumusețea femeii ; misterioasa „Gioconda" și neîntrecuta „Cina cea de taină", ale scepticului și dezamăgitului Leonardo da Vinci, sculptor și pictor, geometru, mecanic, alchimist, geolog, botanist etc.; fecioarele și divinitățile nude ale lui Raphaël, precum și frescele sale: imensa operă a florentinului Michel Angelo, arhitect, pictor, sculptor și poet, unul din cei mai mari artiști cari au existat vreodată (a cărui întreagă operă are o notă de *durere* caracteristică pentru concepția lui întunecată asupra vieții), autorul plafonului Capelei Sixtine dela Roma, cel mai vast ansamblu decorativ din lume, care cuprinde și celebra „judecată din urmă" ; cupola bisericei San Paolo din Roma precum și statuile „Christ purtând crucea", „Moise", și cele patru statui vii dela mormântul Medicișilor din Florența, dintre cari menționăm „Noaptea" și „Aurora", reprezentate prin două femei culcate: una doarme cu capul rezemat de o mână, cealaltă se trezește din somn și pe fața ei desperarea se ridică odată deșteptarea; somptuoasele tablouri ale lui Veronese, peisagiile lui Ruysdaël, Watteau, Corot, Grigorescu, Th. Aman etc. ; *Gânditorul* marelui sculptor aproape contemporan, Auguste Rodin și simbolica lui *Méditation*, emblemă a inteligenței umane, imperios solicitată de probleme pe cari nu le poate rezolva, hărțuită de idealul pe care nu-l poate realiza, obsedată de infinitul pe care nu-l poate atinge ; îngerul aceluiaș Rodin care simbolizează speranțele neobosite eternele visuri ale Iluziei ; când fiorul acestora pătrunde în suflet, ne revine în amintire Schiller care credea în raționalizarea omului simțurilor, sau vorba lui Rodin: „Omul care gustă nenumăratele minuni pe cari ochiul și mintea lui le întâlnesc la fiecare pas, calcă pe pământ ca un zeu... Ce muritor e mai fericit decât el?"

Dar desfătarea cea mai pură, înălțarea cea mai superioară și mai curată o dă *muzica*. Muzica înmoaie asprimile, face să tacă egoismele, simplifică neînțelegerile, consolează durerile, calmează suferințele, reduce adversitățile, predispune la înțelegere și unire, apropie și înfrățește pe oameni în aceeaș ascensiune spre bunătate și blândețe. Muzica răscolește partea cea mai bună a sufletului, fie că se execută direct, fie că se ascultă muzică înaltă.

Șoaptele suave ale unei nocturne de Chopin cari picură în suflet notele sale blânde, puritatea și drăgălășenia unei pagini de Mozart, melodia de vis, așa de subtilă și de grațioasă a lui Haydn, mireasma discretă a marilor compozitori Bach, Haendel, Haydn etc., sau a unei ariete de J. J. Rousseau ; broderia fină a veșnic tânărului G. Rossini ; ritmul odihnitor al unui vals de Straus, care leagănă spiritul obosit și îngândurat ; suspinul adânc ce se ridică pe urma dorului neîmplinit din „Simfonia neterminată" a lui Schubert ; muzica grea de gânduri și de înțeles adânc a lui Wagner, dela „Vasul fantomă" și până la dumnezeescul „Parsifal", venit parcă depe altă lume, o lume mistică, o lume de extaziată câteva din simțirile pe cari le evoacă muzica.

Să ne apropiem însfârșit cu respect și înfiorare de opera celui mai chinuit om și celui mai mare geniu muzical al omenirii, de Ludvig van Beethoven cel care „din sărmana lui viață", a creat cea mai frumoasă muzică din toate timpurile și toate țările. Marșul funebru din Simfonia III „Eroica", înfiorătoarele patru note dela începutul Simfoniei V „a Destinului", cari închipuesc bătaia soartei la poarta vieții omului și despre cari Goethe a spus, când le-a auzit, că i s'a părut că se dărâmă casa pe el ; ritmul molcom ca al unui sfâșietor adio al acelui allegretto moderato din Simfonia VII și însfârșit profund omeneasca *Simfonie a noua*, cel mai pătrunzător imn de înfrățire a oamenilor, scris vreodată și cea mai măreață capodoperă muzicală. Beethoven a pus ca motto „Durch Leiden Freude" (prin suferință la bucurie); pesimismul din partea I, al cărei freamăt par'că deschide o poartă asupra infinitului, crearea și reculegerea din lungul adagio, plin de amintirea tuturor durerilor liniștite și înăbușite, desigur inspirația cea mai duioasă și mai sfâșietor omenească din toată opera beethoveniană, imnul de fericire din final unde Beethoven care n'a avut nici-o bucurie în viața lui depune pe altarul curatei iubiri de oameni ofranda celei mai sfinte bucurii, libera credință într'o lume viitoare din ce în ce mai bună ; dealungul întregei simfonii, înțelesul filosofic din motto străbate cu aceeaș putere și emotivitate.

Cuvintele reușesc greu să exprime tot farmecul pe care-l lasă în suflet muzica. Toți oamenii mari au iubit muzica. Un Louis Barthou era pasionat adorator al ei, R. Poincaré se refugia des de grijile Statului într'o sală de concert, Regele Frederic a compus el însuși multe bucăți pentru instrumentul său preferat, flautul, savantul nostru Dr. I. Cantacuzino era un mare meloman. Cine are bucuria să poată înțelege și gusta muzica înaltă, va repeta des și cu convingere cuvintele lui Schopenhauer: „pentru cei cari iubesc viața, frumosul este suprema bucurie, iar pentru cei cari o urăsc, singurul refugiu mângâietor", și va șopti mereu versurile lui Baudelaire:

„O, mon esprit!
Envole-toi bien loin de ces miasmes morbides,
Va te purifier dans l'air supérieur,
Et bois comme une pure et diivine liqueur,
Le feu clair qui remplit les espaces limpides".

Lucian Voiculescu

VARIA

Iniţiativa plină de curaj a d-lui Marc Văluţă, de-a întemeia la Bălţi o casă de editură, începe a da roade ce lasă să se întrevadă frumoase realizări pentru viitor.

Spicuim spre exemplificare, doar câteva aprecieri din recolta bogată pe care a secerat-o în publicistica românească, primul volum al colecţiei „Cuget Moldovenesc":

Traducerile d-lui Stati, în modul nostru modern, izbutesc să ne familiarizeze fără nici o greutate cu sufletul liric de acum două mii de ani. In bucuria unor asemenea lecturi e un fermecător amestec de antic şi modern,—de antichitate actualizată.

Nichifor Crainic („Gândirea" Iunie 1935)

Mai mult decât nişte traduceri sunt *Interpretările din lirica latină* ale d-lui Petru Stati, Tratate slobod în conţinut şi în formă aceste traduceri se apropie mai mult de spiritul originalului decât nişte versiuni literale. Tălmăcirile din Horaţiu, de pildă sunt foarte fericite şi sunt printre cele mai bune de acest fel din literatura română.

G. Călinescu („Adevărul literar" 2. VI. 1935)

Prin traducerea de texte alese din poeţii Lucreţiu, Catul, Virgil, Horaţiu, Tibul, Properţiu şi Ovidiu, d. Stati umple un gol, poate că nu îndeajuns de simţit, în literatura noastră. Iar felul cum le-a tradus (în metru modern şi versuri rimate) face ca volumaşul să fie citit cu plăcere, operă la care a ajuns pe două căi: prin muncă răbdătoare şi prin talent (autorul fiind el însuşi un bun poet).

Dragoş V ânceanu („Curentul" 28, VIII. 1935)

(Autorul) a tălmăcit cu puteri de transpunerea neaşteptate din liricii latini. D. Stati a avut două idei fericite: să traducă acele bucăţi din care lipsesc didacticele aluziuni mitologice şi să redea textul românesc în versuri rimate.

.,. Este la noi o stare de panică, oridecâteori se apropie cineva de un text vechiu. Astfel că punând unei ode surdina modernă a rimei şi dându-i un metru mai apropiat de sensibilitatea noastră, — oricine se poate apropia oarecum prevenit, de apele clare ale liricii latine şi le poate gusta.

N. Crevedia („Porunca Vremii" 28. V. 1935)

Versurile marilor lirici latini sunt redate fidel în româneşte, cu grija de căpetenie de a nu fi sacrificată idela de dragul versificării frumoase; cuvintele româneşti sunt alese cu îngrijire şi dibăcie, spre a exprima clar înţelesul în care le-au utilizat poeţii şi a le face sensul accesibil vorbirii româneşti curente, actuale.

Totuşi, traducerea, datorită bogăţiei de simţire a traducătorului pe lângă superioritatea creaţiunilor clasice, cuprinde frumuseţi trecute prin sufletul gingaş al interpretului, exprimate în versuri melodioase şi curgătoare.

Petru Gr. Vasiliu („Opinia" 21. IV. 1935)

„Interpretări din lirica latină" e cartea iubitorului a tot ce-i frumos, filosofic, ţâşnit din armonia „vechilor". Curajul şi sufletul d.lui P. Stati măreşte aspectul optimist sub care va trebui să distingem începutul renaşterii noastre.

V. Luţcan („Viaţa Basarabiei, Mai 1935)

Autorul tălmăceşte în savuroase versuri româneşti nestemate lirice din Lucreţiu, Catul, Vergiliu, Horaţiu, Tibul, Properţiu şi Ovidiu, cu biografia pe scurt a fiecăruia din autori. Parfumul şi nuanţa gândirii vechi sunt mai mult gustate în versul rimat, aşa cum atât de minunat a izbutit să ni-l ofere autorul în traducerea românească.

N. Ţaranu („Familia noastră" Mai 1935)

„Interpretări din lirica latină" e o oază întâlnită într'un mare deşert, iar poetul Petru Stati o bună călăuză care ne-a lăsat tocmai bine în răcoarea ei binefăcătoare.

George Ceolpan („Gazeta Ciucului" 1. IX. 1935)

In editura „Cuget Moldovenesc" au să apară iarna aceasta: „Bolşevica", roman de Const. Al. Holban; Cântece populare din Basarabia colecţionate de N. Palamaru; Schiţe şi amintiri de Gh. N. Cârţu şi Icoane de lumină, versuri de Petru Stati.

Colaboratorii acestui număr:

Const. Al. Holban, Gh. N. Cârţu, A. G. Delafântânele, Tatiana Găluşcă, N. Palamaru, Vasile Pavelco, Aztta Petrovici, Petru Stati, Lucian Voiculescu, E. Ar. Zaharia, etc.

D-lui .....

Str. .....

Comuna (Oficiul) .....

Judeţul .....

IAŞI — TIPOGRAFIA CONCESIONARĂ ALEXANDRU A. ŢEREK, STR. G. MARZESCU No. 9 — IAŞI

Biblioteca Universităţii Iaşi